

APÁTFALVI HÍRMONDÓ

Apátfalva Község Önkormányzatának ingyenes tájékoztató havilapja

különszám

2020. június

Trianon 100 az Apátfalvi Hírmondó különszáma 2020. június 4.

A megemlékezés

Június 4-én az eddigi hagyományokhoz híven, idén is színvonalas műsorral emlékeztünk meg a szoborkertben a kopjafánál a Nemzeti Összetartozás Napiján az 1920. június 4-ei eseményekről és következő eseményekről. A Himnusz elhangzása után Kiszely Jánosné alpolgármester asszony ünnepi köszöntőjét hallhatták a megemlékezésen megjelentek. A megindító beszéd után a Bökény Népe Kulturális és Harművészeti Egyesület megemlékező műsora következett, melyben elhangzott Szalamia Jánostól az Ismerős Arcok együttes Fenyők dalszövege, Rigó Angéla előadásában Gyóni Géza: Csak egy éjszakára című verse, Papp Lajosné tolmácsolásában

Dr. Padányi Viktor: Trianon 1920. június 4. könyvéből egy részlet, Kucsora Istvántól, két Wass Albert műből a Jönnek és az Adjátok vissza a hegyeimet! hallhattunk részleteteket, a műsor zárásaként Rigó Angéla felolvasta Pál Krisztina a temesvári Eszterlánc Kulturális Egyesület munkatársa levelét, amely a Temesvári Magyarok mindennapi küzdelmeit mutatta be.

A megemlékező műsort követően a megemlékezés koszorúi lettek elhelyezve a Szoborkertben álló kopjafánál. Végezetül a Székely Himnusz csendült fel, mely sokak szemébe csalt könnyeket.

Este ismételten találkoztunk, hogy 20 órától kezdődően elhelyezzük az emlékezés

gyertyáit, mécseseit a szoborparkban lévő trianoni kopjafánál. Az esemény megkezdése előtt köszöntöttem a jelenlévőket és mondtam el megemlékező gondolataimat. Ezután meggyújtottuk a gyertyákat, mécseseket, és ezzel a gyertyagyújtással is emlékeztünk a trianoni diktátum igazságtalanságára. Végezetül közösen elénekeltük a Himnust és a Boldogasszony Anyánk régi Magyar Himnuszát.

Köszönetünket fejezzük ki mindenkinek, aki közreműködésével segítette e szomorú esemény 100. évfordulójának méltó megemlékezését.

Szekeres Ferenc polgármester

TRIANON 100

Emlékezzünk az első világháborút lezáró trianoni „békeszerződés” aláírásának századik évfordulóján! Trianont még mindig lehet Európában békeszerződésnek nevezni, történelmi igazságtételnek, pedig Trianon csak diktátum volt. És nem igazságtétel, hanem erőszakítétel. Történelmi igazságtalanság egy nemzettel szemben, – az egész nyugati világ máig adója Magyarországnak és a magyarságnak. 1920. június 4-én nemcsak egy ezeréves országot daraboltak fel, de – még nagyobb bünként – egy nemzet testét csonkították meg. Magyarok milliói lettek más országok állampolgárai, és kerültek sokszor életveszélybe csak azért, mert magyarok voltak. Kitelepítések, erőszakos asszimiláció sújtotta a magyarságot, a nemzet mégis megmaradt, nemcsak az anyaországban, hanem az elcsatolt nemzetrészekben is. Ezért ha a magyar hősökre emlékezzünk, mindig jusson eszünkbe a határon túli magyarság is, mert a 20. században nekik volt a legnehezebb magyarnak megmaradni.

Egy évszázad telt el azóta. Négy emberöltő. Valamikor az emlékezet fonala volt éppen ilyen hosszú. Az elmúlt száz esztendő kevés volt ahhoz, hogy Trianon traumája valóban történelemmé váljon. Mert, bár kitörölhetetlen része a múltunknak, és máig vitatott eleme a jelennek – a magyarság mostani állapotát figyelembe véve, sajnos, úgy tűnik –, még mindig nem szolgál eléggé tanulsággal a jövőnknek.

Lássuk, hogy miért is van ez így!

A két háború között Trianon traumája két végletes lelkületű embert teremtett: az optimistát és a pesszimistát. Az optimista a külső segítségben bízva ölbé tett kézzel várta a szétszórt, népekbe ékelt magyarságot egymástól mesterségesen elválasztó határok és sorompók leomlását. A pesszimista ezzel ellentétesen a fojtó reménytelenség érzésébe fulladva a határokon kívül rekedt magyarság pusztulását, feloldódását vetítette előre.

Egyik lelkület sem vált a hasznunkra: sem a túlzott derűlátás, sem pedig a mértéktelen borúlátás, mert mindkettő ugyanarra kárhoztatta az anyaország polgárait: a tétlenségre. S bár a '20-as években a csonka Magyarország hihetetlen gyorsasággal kilábal a gazdasági válságból, és teremtette újjá államát, mondhatni véghezvitte – az oszmán hadak pusztítása utáni 17. századi talpra állásunkat is beleszámítva – a negyedik honalapítást, Trianon szellemével sikerrel megbirkózni nem tudott. Legyünk őszinték – nem is hagyott rá időt a történelem.

Ennél még rosszabb volt az, ami a második világháború után következett.

A kommunista hatalomátvételt – és különösen az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését – követő kádári önkény minden eszközt megragadott arra, hogy kitörölje az emberek fejéből a trianoni békeszerződésnek, a határon túli magyarság létezésének még az emlékét is. Ki kellett hát irtani mindenből és mindenből, a jelenből és a jövőből éppúgy, mint a múltból. Meg kellett akadályozni, hogy történelemmé sűrűsödjön. Ezért volt Kádár

ördögi rendszere még arra is képes, hogy egész apparátust működtetett a magyar irodalom legszebb műveinek átvizsgálására. Sem Móricz Zsigmond prózája, sem Babits Mihály esszéi, sem Kosztolányi versei nem kerülhették el a sorsukat.

Három évtizede, hogy a szabadság visszaszerzésével a saját kezünkbe vehettük a sorsunkat, így újra lehetőséget kaptunk arra is, hogy sikerrel megvívjunk Trianon szellemével: történelemmé érleljük, azaz kitörölhetetlen részévé tegyük a múltunknak, vitathatatlan elemévé a jelenünknek és eligazító erejű tanulságává a jövőnknek.

Ma már nincs olyan magyar ember, aki ne hallott volna, Magyarország kétharmadának elcsatolásáról. Nincs, aki ne hallott volna arról, hogy 1920-ban egy tollvonással több mint hárommillió magyar ember feje felett húzták át a határt. Igen, ma már talán senki sincs közöttünk, aki vitatná azt, hogy száz esztendővel előtti történelmi veszteségét szenvedtük el.

Igen, ma már sok mindent tudunk a trianoni békediktátumról.

Mi, akik ismerői és túlélői vagyunk az azóta eltelt 100 évnek – azt is tudjuk, hogy a szerződések aláírásával még a fegyvernagyvás

sem következett be. Igen, egy évszázad távlatából kijelenthetjük, hogy a trianoni békediktátum valójában a háború folytatása volt más eszközökkel.

Mi másnak tekinthetnénk a határon túli magyarok ellen azonnal meginduló véres leszámolásokat a Felvidéken, vagy éppen azt, hogy a szerb hatóságok egyik első intézkedése a magyarság ellen történt: betiltották március 15. megünneplését. És akkor a második világháborút követő, népiirtással felérő bácskai vérengzésről, kárpátaljai halálmenetekről, a Csíkban, havasokban elkövetett etnikai gyilkosságokról még nem is beszéltünk!

A mi feladatunk, nekünk, késői magyaroknak határon innen és túl, hogy mindent megtegyünk azért, hogy a trianoni békeszerződés és a Szent István-i Magyarország elvesztésének eseménye végre történelemmé váljon.

A lehetséges tanulságok közül engedjék meg, hogy csupán egyet kiemeljek és a figyelmükbe ajánljak:

Trianon nem ok, hanem következmény.

Következménye az önmagunkba vetett hit, bizalom elvesztésének. Annak, hogy elfelejtettük a küldetésünket. Mert meggyőződésem, hogy nekünk, magyaroknak különleges feladatunk van itt, a Kárpát-medencében, rokonok nélkül, egymagunkban a szláv és germán tengerben.

Ideje észrevennünk, hogy a sok millió, szomszédságban élő magyar, a helyzetünk – hogy az ország egy évszázad óta önmagával határos – nem tragédia, hanem esély. Esély arra, hogy a tizenötmilliós nemzet, amelyet ráadásul szoros gazdasági-kulturális kapcsolatok fűznek Kelet-Európa, a Balkán államaihoz, hatékonyabban képviselje érdekeit Európában. Erre pedig nagy szükségünk van. Éppen ez Trianon másik nagy tanulsága: megfelelő érdekképviselő nélkül semmire sem jutunk a nemzetek versenyében.

Ideje észrevennünk azt is, hogy a Kárpát-medence magyarságának nemcsak a múltja, hanem a problémái is közősek, és a jövő sem képzelhető el másként, csak együtt, mind a tizenötmillió magyarnak.

Ehhez azonban nem elég ölbe tett kézzel várakozni, nem elég az Európai Unióra hagyatkozni, hanem tenni is kell érte. Senki sem fogja helyettünk újjászöni a bennünket egy nemzetté összekötő szálakat, amelyeket a történelem száz esztendővel ezelőtt átvágott.

Ideje észrevennünk: senki nem véd meg minket, ha mi magunkat nem tudjuk megvédeni. Senki nem emel fel bennünket, ha mi magunk nem szedjük össze minden erőnket, és nem emeljük föl magunkat. Senkinek sem kellünk, ha magunknak sem kellünk.

Ez Trianon talán legfontosabb és a mai napig kellően megfontolt tanulsága.

Nem lehetetlen, hogy bár sokszor úgy tűnik, különböző nyelven beszélünk, mégis megértjük egymást. És ha megértjük egymást, akkor nem lehetetlen az sem, hogy egyetértünk, és nem lehetetlen az sem, hogy egyet akarjunk.

Szekeres Ferenc
polgármester

Székelly ág

Dédapám, Székelyhidy Ferenc Erdélyben, Tövisen született 1885-ben. Miután Kolozsváron befejezte tanulmányait. 1909-ben Budapestre hívták, ott ajánlottak neki munkát. Pesten megismerte, megszerette, majd feleségül vette dédanyámat, s született három gyermekük. A legfiatalabb a nagymamám. Így Budapesten végleg letelepedett, itt érte őket a világháború és annak a kegyetlen lezárása, mellyel meg lett csonkolva Magyarország. Dédapám Szülőföldje, ahol éltek testvérei, édesanyja és egyéb rokonai, gyerekkori barátai, hirtelen idegen fennhatóság alá került. Miután a területi revízió a Magyar Királysághoz visszacsatolta Észak-Erdélyt, édesanyját és nővérét sikerült átköltöztetnie, maga mellé vennie, ők Budapesten élték le további életüket, ott is nyugszanak, távol Szülőföldjüktől. Édesanyámtól tudom, hogy soha többé nem mehetett haza Tövisre, beszélni sem szeretett a történetekről, annyira fájt neki ez a veszteség. A leszámazottaknak csak 1990 után lett lehetősége felkeresni őseik egykori otthonát, megpróbálták felkutatni az esetleges rokonokat, de már csak a felmenőik sírját találták meg... Mi, unokái, dédunokái őrizzük múltunk emlékét, tovább adjuk gyermekeinknek, így felmenőink emléke örökké élni fog. És igen, nekünk fáj trianon... A korabeli fényképen a Budapestre költözött Székelyhidy család látható.

Takács Márta

Fodor Imre Pál visszaemlékezése

(született 1943. december 14-én, lakhely Apátfalva Nagyköz 18.)

Fodor Imre Pál anyai nagyszülei, Fodor István és Varga Punye Rozália lányukkal, Rozáliával és fogadott fiukkal, Fliró Jánossal a Maros túloldalán elhelyezkedő Torontál területén éltek. Az Apátfalvához közel eső Szecsőben volt a tanyájuk, hét hektárnyi földdel, itt gazdálkodtak. Libák, kacsák százas nagyságrendben történő tenyésztésével is foglalkoztak, amely állatokat a Maros szigetére hajtottak ki, megóvva őket ezzel a rókáktól így kapta ez a terület a lúdvár ragadvány nevet. Ezenkívül volt lovuk és tehenük is. Fáradságot nem ismerve szorgalmasan dolgoztak napestig. Fokhagymát, vöröshagymát, burgonyát is termeltek. Rendelkeztek gyümölcsösselel, ahol szőlőt is termesztettek, a szőlőből pedig elkészült a Bánáti Rizlig. A megtermelt portékát több helyen, köztük Temesváron és a nem messze lévő makói piacon is árulták. A termékekkel megpakolt nehéz talicskákat a férfiak tolták. Az asszonyok is kivették a részüket a piacozásból, az eladásra szánt túrót vállukra, előre-hátulra kötve vitték gyalog. További fortélyokkal is bírtak, például a nagyobb mennyiségű vöröshagymát a fagy elől télen szalmakazalba pakolták be. A hosszabb utak megtétele több mint egy napot is kitett, ezt már ráfos (fakerekű) lovaskocsival tették. Így volt a temesvári értékesítés is. Amikor délután útnak indultak, egy megállót iktattak be Sándorházán a csárdában, ahol az állatok megetetése és egy kis pihenés után újult erővel álltak tovább. Így reggelre meg is érkezhettek a piacra, ahol kereskedők várták a szép portékát.

Ám a mindennapok folyásából az 1920. június 4-i fájdalmas döntés szakította ki, majd kényszerítette egy idegen hatalom alá Fodor Istvánt és családját. Az érzelmi megterhelésen túl gazdasági következmé-

nyeket is rájuk rőtt a trianoni békeszerződés, elestek a magyar piacoktól is.

Fodor Pál és Kakuja Etelka, Imre bácsi apai nagyszülei Makón éltek, rendelkeztek egy tárnoki tanyával is. Tizenkét gyermekük született. Közülük, sajnálatos módon, csak hatan éltek meg a felnőttkort, tehát Fodor Pál, Fodor Imre édesapja, aki két fivérével, Ferencsel és Imrével Tárnokban telepedett

le. Makón maradt József, Erzsébet és Etelka. Így a család közé a végleges tollvonás egy teljes országhatárt húzott. Fodor Imre édesapja a szökést választotta, nem akart katonaként a román hatalomnak szolgálni. Makón, Etelkánál húzta meg magát.

Azok, akinek földjeit az újonnan kialakult határ kettészelte, kettősbirtokosi könyvvel át tudtak járni mindkét országba gazdálkodni a birtokaikon, ám a Maros-híd felrobbantása újabb távolodást jelentett a szétválasztott területeken élők közt; már csak ladikkal lehetett átjutni a túloldal-

ra. Erre is csak pár évig volt lehetőség. A II. világháború(?) után a fájdalmas szétszakadás friss sebeit mélyítette a határmenti szögesdrót kerítés felhúzása, a hat méter széles határsávot pedig a félelmet keltő őrtornyokban szolgáló katonák szigorú tekintete vigyázta, készen állva a tetteges intézkedésre, amennyiben indokolatlan behatolók kelnének át a határon.

1946-ban szűnt meg az átjárási lehetőség. 16 évig nem láthatták egymást az elszakított családtagok, utána is csak hosszú, nehézkes procedúrával lehetett útlevélhez jutni. Egy hazalátogatás után két évig megint nem lehetett újra jönni! Ilyen lelki terror mellett jött a fizikai megtorlás. Kezdődött az adóztatás, beszolgáltatás „padlássöprés” és a disznóvágás tilalma. Magyarország „lefარagása” után; az emberek rossz megélhetősége magával hozta az elszegényedést. Fodor Pálék életében is nagy változások következtek be. Még a békeidőben Németországból megvásárolt Lanzburldog traktorukat is vitte a kolhoz. A szecsői és tárnoki tanyák is megsemmisültek, anyagából pedig isztállót épített a TSZ.

Szörnyű volt ennyi megpróbáltatást átélni, sokan ebbe bele is bolondultak (öngyilkosok lettek).

Ugyan a II. világháborúból való kilábalás nehézségei, a máig felfoghatatlan trianoni döntés, az azzal járó számtalan érzelmi és megélhetéssbeli kín megtépázta a magyart, kiszakítva a mindennapok biztonságából egy nehéz kihívásokkal teli helyzetbe kényszerítve. Ám az önkényesen felállított határ, erős szögesdrótkerítés és hideg, szúrós, őrző tekintetek mindmáig nem bizonyultak elégnek ahhoz, hogy a magyar identitást szívekből kitöröljék.

FELEDÉSBE SOHASE ENYÉSSZEN!

Trianon... Nekünk magyaroknak mást, keserűséget, kilátástalanságot jelent, nem pedig győzelemittas vidámságot ez a név, ez a köhalmaz, nem úgy, mint kegyetlen ellenségeinknek a világháború győzteseinek és haszonleső nemtelen csatlósainak. Gyászt, keserűséget is jelent és a magyar virtust is. A kezdeti kilátástalanságon csakhamar felülkerekedett: „csak azért sem pusztulunk el”, „mi magyarok megmutatjuk”, „túléljük ezt a tragédiát is” szándék az erős élni akarás.

Meg is mutattuk és az ellenségeinknek csakúgy. Nem hagyjuk magunkat!

Most sem hagyjuk megtaposni, kisemizni nemzetünket, hazánkat. Árulók, belső ellenség nélküli, egységes magyarság meg is tudná valósítani az erős, minden ármánykodás nélküli boldog ország kialakulását, kialakítását, ahol mindenki becsülettel, örömmel dolgozhatna s boldogulhatna. Ez csak rajtunk múlik, érzelmeiben, tetteiben is hűséges magyarokon. Igen! Nem ez a magyar, aki annak vallja

magát, hanem aki mindent megtesz magyarságáért, a magyarokért, az állandó fenyegetettség alatt vergődő hazájáért.

Trianon szelleme még mindig kísért. Itt kering fölöttünk, sötét árnyként takarja el előlünk a napot. Az akkori döntéshozók nemzetpusztító szelleme utódaikban testet öltve most is folytatja átkos tevékenységét a magyarság belső, undorító, ellenségeinek becstelen támogatásával. El akarják pusztítani országunkat, népünket, hazudozássaikkal. Nem kímélnék senkit és semmit zavaros eszméik megvalósítása érdekében. Rólunk tárgyaltak akkor is ott Trianonban, meghallgatásunk nélkül csakúgy, mint most Brüsszelben. Úgy döntenek rólunk, hogy nem lehetünk ott tárgyalásokon, nem érvelhetünk saját érdekünkben, még jelen se lehetünk!

Hagyjuk? Ne! Behódoljunk? Nem! Nem! Soha!

Trianon... Minden magyar családot érintett az az átkos diktátum. Családot szakítottak szét találomra a martalóc szellem

által áhított óhajok alapján megrajzolt határok. Nem kíméltek senkit és semmit a javakból részesülők. Feldúlták a maradék országunkat is. Fosztogattak, raboltak, gyilkoltak válogatás nélkül. Igen, nem válogattak. Aki eléjük került, nem menekülhetett. Így vált áldozattá öreg, fiatal, s fájdalom, ártatlan gyermek, nő egyaránt. Nálunk, itt Apátfalván a legfiatalabb, Herczeg István nagybátyám, 14 éves tanuló. A legidősebb áldozat Boda Péter halász, 76 éves volt.

Soha ne feledjük el a rajtunk ejtett sebet! Ne hagyjuk be gyógyulni!

Fejtsük fel újra és újra a hegesedést, mert még érezzük a fájdalmat addig élünk.

Makó, 2020. június 2.

*Pusztai János nyugdíjas,
több településen művelődési ház igazgató*

Varga Mária elbeszélése alapján

született 1940. augusztus 4-én

Visszaemlékezése az 1900-as évekre dajkájától. Apai nagyszülei: Varga Mihály és Magyar Anna Apátfalván éltek a Templom utcában nyolc gyermekükkel, Pállal, Józseffel, Menyhárttal, Illéssel, Józseffel, Istvánnal, Mártával és Annával. Földműveléssel, állattartással foglalkoztak. A folyón hol a hídon, hol ladikkal keltek át, sőt, szappanfőzéshez használatos zsírszódát, nagyobb ladikkal építőanyagot hoztak, vissza pedig élelmet vittek. A gyerekek felnöve mind Szecsőben vásároltak földterületet, amin minden család önállóan épített magának otthont.

Ezzel a lépéssel pecsételődött meg sorsuk! Amit akkor még nem is sejtettek.

Varga István feleségül vette Szöllő Ilonát, kivel Apátfalván a Béke utca 6. szám alatt éltek. István homok kitermelésével fog-

lalkozott, talicskával pallón, kötéllel húzták ki azt a Marosból. Ezt a nehéz fizikai munkát általában 8-10 fős csoportokban végezték társaikkal.

Varga Mária édesanyja sajnos korán meghalt, kilenc évet tudtak csak együtt tölteni Pátfalván. Ezek után a szecsői lakosú dajka, (a nagymama) nevelte a kislányt. Mária Őcsanádon járt iskolába, ahol nem volt teljesen biztosítva az anyanyelvi oktatás, ugyanis a tanárnőn, a számtan és magyar könyveken kívül minden más román volt. Miután kijárta az elemi társaival a helyi TSZ-be ment dolgozni. Időközben a II. világháború alatt felrobbantották a

Maros-hidat, az átjutás már csak ladikkal volt lehetséges egy pár évig. A román katonák határsávot alakítottak ki, ahol tilos volt átlépni, ellenben lelőtték a szabályszegőt.

A kolhoz megalakulásakor dózerolták le a család szecsői tanyáját. A percek alatt kiementett holmik, amelyeket kapkodva vettek ki otthonukból, szekérre pakolva vitték az Őcsanádon álló házukba.

Varga Mária 1959-ben hozzáment Horváth Jánoshoz, akivel Őcsanádon alapítottak családot, három lánygyermekük született. Időközben a férje meghalt. 1984-ben jutott a tudomására, hogy hoz-

tak egy olyan törvényt, ki hol született, oda vissza mehet lakni. Viszont ezt kérvenyezni kellett a román hatóságoknál. Édesapja nagyon bátorította lányát, hogy menjenek haza „intézd lányom” felszólítással! 1988-ban sikerült ezt az engedélyt a kezébe kapnia, így tudott jönni Apátfalvára. Édesapja, Varga István már nem élte meg a két évig elhúzódó procedúrának a végét. Pedig nagyon várta, hogy neki – Magyarországon magyarul – köszönjenek. Mariska néninek végül sikerült viszszaérkeznie az apátfalvi szülői házat.

Van még, akinek fáj

Óvodás lehettem még. Édesapám szerteágazó ismeretségi körében volt egy idős, nagyapám-korú férfiember, aki megjárta a világháború poklát, de a hadifogolytáborok vendégszeretétét is közéről, jó hosszan kitanulmányozta. Olykor mesélt is tapasztalatairól. Megigézve hallgattam szavait. Nekem nem volt, ki ezekről meséljen, hiszen mindkét nagyapámat elemészette az a második világháború. Hősi halált haltak, mint oly sok jó magyar elődjük a történelem vérzivataráiban.

Hogy is írja ezt le Mikszáth Kálmán a Szelistyei asszonyok című művében?

„De bizonyos. hogy ebből a tömérdék kiontott vérből, mely oroszánrészen a magyaraké volt, nem áramlott egyéb észlelhető eredmény, csak az, hogy azóta déli tizenkét órakor a vi-lág minden keresztény tornyában meghúzzák a harangokat, amint azt a pápa Őszentsége a nándorfejevári győzelem emlékére elrendelte... Ó, Istenem! Micsoda drága harangszó ez minekünk!”

Hát, igen. A történelem menetében számolatlanul folyt a magyar vér. Az utóbbi ezeregyszáz esztendőben éppen Európa védelmében.

Augusztus huszadika volt. A falu szövetkezetei ebédet főztek tagjaiknak. A folyó partja majd' leszakadt az óda kitódult sok embertől. Ültünk a meredekre mosott part szélén, s néztük a méltósággal tovahöm-

pölgő vizet. A Maros ekkor még semmit sem árult el szándékaiból. Nem láthattuk rajta, hogy a következő tavaszon milyen bőszült ostromlással fogja tépni-szaggatni a gátat.

A háborút megjárta ember mellettem ült, s végtelen szomorúsággal nézte a túlpartot. A szecsői földek peremét, melyek valamikor falunkhoz tartoztak. Egészen a trianoni diktátum végrehajtásáig. Akkor már közel ötven éve Romániát gyarapította az onnét learatott termés.

Egyszer csak felém fordult, s megkérdezte: – Te, Pesta fiam, tudod-e ki a magyar?

Legjobb öt éves tudásom szerint válaszoltam neki. Magyar az, aki Magyarországon él, ma-gyarul beszél... és a többi, és a többi. Kesernyésen mosolyogva ingatta fejét, majd, mikor kifogytam a tudományomból, csak eny-nyit szólt:

– Tudod, gyerek, magyar az, akinek fáj trianon. Ezt soha ne feledd el!

Fel kellett cseperednem ahhoz, hogy kezdjek ráébredni, miként képes fájni a történelem. Mert bizony, tud az sajgani, még ha nem is mi magunk kaptuk azt az egykori sebet. Nagyon önzőnek sem kell talán lenni, hogy átérezzük az egykori tragédiát. Nekem sem az fáj nemzetünk tragédiájában, hogy a dédapám földjeinek egy része odaát került azzal a magyar földdarabbal, amit oly szomorúan nézegetett az a

katonaviselt ember. Igazából az sem sújt le, hogy édesanyám szülőháza, s vele nagyapám gazdasága mindenestől a Délvidékre szakadt. Ha nem így lett volna, apám és anyám talán sohasem találkozna.

Nem a vagyonok elvesztése rendíti meg a lelkem. Annál fontosabb dolgok égtek el, mállottak szét a Haza szétszaggatásánál. Álmodok, vágyak és remények mentek füstbe néhány tollvonás nyomán. Életek törtek szilánkokra, s darabjaikat lassan, de biztosan, sárral lepte be a cammogó idő.

Ám az élet élni akar – s a legtöbb hontalanná lett magyar megtalálta új sorsát a csonka Hazában. A vérző, halálos tusájában vonagló ország befogadta őket, s ők elkezdtek a már régen itt élőkkel a sebek gyógyításán fáradozni. Nem nézték a nap-tárat, sem a napszakot. Ha kellett, éjjel, ha úgy adódott, esőben, sárban is dolgoztak, inuk szakadtáig. Asztalt teríthettek, ágyat vethettek, s kis kályhában vígan pattoghattott a tűz télhóvíz idején. Persze, lehetett volna vastagabb is a szelet kenyér, kerülhetett volna vaj is rá egy boldogabb világban, de ezt nem adta meg a történelem nekik.

Nem is élték meg problémaként a nélkülözést. Annyi mindig akadt, hogy senki ne haljon éhen. A realista ember a lehetőségeihez igazítja vágyait, így nem gyötri őt a kielégíthetetlen kívánságok hada. Túléltek a megpróbáltatásoktól terhes időket,

de valami örökre ott maradt, a történelem szítáló porából csirizedő sár alatt.

Nagyanyám élete végéig sem lépte át a határt, melyen gyalog kellett Csonka-Házába menekülnie. Nem akarta látni, hogy boldogulnak egykori otthonában az új tulajdonosok. Nem kívánta megnézni mivé lett a hely, ahol oly boldogan élt szerető férjével, s oly nagy reményekkel telve szülte világra gyermekeit. Dagasztóteknőjét, a benne kelő kenyértésztával, szomszédaszonyának ajándékozta azon a hajnalon, amikor fegyveres partizánok kiebrudalták otthonából. Ő akkor megfogadta, hogy többé egy falás kenyeret sem fog megenni azon a helyen, abban az idegen országban.

Ennek következtében elszáradtak a családi kapcsolatok a kint maradt rokonokkal, az ott élő egykori barátokkal. A törésvonal mind mélyebbre hatolt. A békediktátum átka kiteljesedett.

A katonai szolgálat és tanulmányaim folytatása az ország nyugati felébe szólított. Itt szembe-sültem azzal, hogy mindenkinek mást jelent trianon. Azok, akik az ország boldogabb, központi részein éltek, s családjukat nem érintette, nem csonkolta a diktátum, érdeklődve, ám viszonylag csekély átéléssel hallgattak meg minket, akik a peremről, sebzett családokból, sérült egzisztenciákból érkezünk. A nyolcvanas évek közepén ellátogatott hozzánk egyik évfolyamtársam, aki nagy „békeharcos” volt. Egészen addig azt vallotta, hogy a történelem fordulataiba bele kell törödnünk, jó viszonyt kell ápolnunk a baráti szomszédos országokkal. (Megvallom, ebben a szóösszetételben a barátit nem nagyon tudtam értelmezni.) Szombat este lesétáltunk a folyó partjára. A holdfényben úszó víz felett átnézett a túlsó partra. Nézett, nézett, s lassan megértette, hogy az már nem Magyarország. Egy ezredév után megszűnt magyarnak lenni a vadregényes Maros. Ott, ahol most ő áll, a sodorvonala közepe az országhatár. Levetette magát a harmatos fűbe, s valami

szívtettépő hangon jajgatott. Mint aki most hallotta meg valami közeli hozzátartozója halálhírét. Olyasmiket zokogott a magyar-nak maradt fűszálak közé, hogy ő most legszívesebben átgázolna a vízen, s a hátán hozná haza a magyar rögöt.

Körülbelül ott állhattunk, ahol annak idején a háborús veteránnal ültem...

Sok földet bejártam, sokféle emberrel találkoztam azóta. Valamilyen apropóból sokszor felmerült trianon tragédiája is az oldottabb, baráti beszélgetéseinkben. Volt, aki megértette, hogy nekem miért

fáj ez, volt, akit nem is nagyon érdekelt e kérdéskör, s olyan is akadt, aki szerint ez üres magyarkodás csupán. Mit mondjak? Ahány ház, annyi szokás? Ízlések és pofonok különböznek?

Szeretném kihangsúlyozni, hogy nem azért tartom magam magyarnak, mert nekem fáj trianon. Úgy gondolom, hogy az egykori veterán elmondása nyomán ez szükséges, de nem elégséges feltétel. Az összefüggés pedig fordítva áll fenn. Magyar vagyok, tehát fáj trianon.

Az elmúlt száz esztendőben többfélekép-

pen próbálta az éppen regnáló politika rendezni ezt a kérést. Első közelítésben a revízió gondolköre volt az uralkodó. A kezdeti sikereket, a bécsi döntéseket, a müncheni egyezményt, kitörölte a veszített világháború utáni megtorlás vágya. A következő próbálkozás, a szocialista világrend kebelén virágzó internacionalizmus sem hozott átütő eredményt: a nagy nemzetközösség égisze alatt, éppen az utódállamokban, hihetetlen méretűre nőtt a nacionalizmus. Ami bizonyos körökben egyenlő a magyargyűlölettel. Harmadik próbálkozásra egy másik Unió kebelére léptünk mindannyian. Gátszakadásszerű áttörésekről most sem értesültem. Az viszont tetten érhető, hogy ez a nemzetközösség (is) mostohagyerekként kezeli Magyarországot.

Néha eljátszadózom a gondolattal, hogy mi történt volna, ha nem a Nyugat keleti védőbástyáivá válunk, hanem a Kelet nyugati végváraként tesszük a törvényt. Bizonyosnak látom, hogy vagy elvesztünk volna mára, vagy sokkal nagyobb respektünk lenne azok előtt, akik rendszeresen belénk tipornak.

Amúgy meg nem nagyon értem a „magyarkodás” vádját.

Múlt évben Boszniába vezetett az utam. Szerbek által lakott területeken ugyanazt láttam, mint a bosnyákok otthonainál: országuk zászlaját vígan lengette a tavaszi szél. Nem csak a közigazgatási intézményeik, hanem otthonaik előtt is. Mert ők büszkén vállalják nemzeti hovatartozásukat.

Érdekes, hogy sok ember, aki engem magyarkodással vádolt meg az idők folyamán, természetesnek, sőt üdvösnek vette, hogy más nemzetek fiai büszke hazafiakként élik meg hovatartozásukat. Megkérdeztem, ahogy most is megkérdezem: amit másoknál erénynek tartanak, miért bűn egy magyar részéről?

Magam is örülök, ha egy ember tudja, honnét és miből vétetett. Egyáltalán nem zavar, ha a bosnyák bosnyáknak, a szerb

szerbnek, vagy a román románnak vallja magát. Isten éltesse őket!

Én magyarnak vallom magam. Tőlük csak annyit várok el, hogy hasonló jót kívánjanak nekem és nemzetemnek, mint én kívánok nekik.

De a nemzeti hovatartozást megelőzi egy nagyobb, általánosabb törvény. Embernek lenni minden körülményben. Ember pedig egymagában, magára hagyva senki sem lehet. Egymást tudjuk emberré emelni. Nevezetesen a kölcsönös tisztelet talaján állva. Ahol nincs tisztelet, ott emberség sem terem.

Gyakran rám támad a félelem, hogy nem tudok elég jó ember, tehát elég jó magyar lenni. Eredendő bűnben, gyalónak születtem, s olykor elragadnak vágyaim. Meg kellene fékezni azokat. Minden erőmmel törekednem arra, hogy emberként s magyarként valóra váltsam mindazt, ami-

ért erre a földre leszülettem. Ez azonban magában hordozza azt is, hogy másról nem ábrándozhatok. Én már soha nem lehetek megfelelő német, hollandus vagy amerikai.

Vigyáznom kell hát mindarra, ami emberként és magyarként az én örökségem. Ha azt nem őrzöm meg, mit adok én tovább örökségül?

Csonka hazám további osztogatásáról ma is élnek elképzelések azok között, akik nem a kölcsönös tisztelet talaján állva képzelik el a békés egymás mellettélést. Jelen pillanatban is egy olyan, vízfejként kinövesztett Unió tagjai vagyunk, melynek világpolgár vezetői úgy gondolják, felülírhatják a tagországok önrendelkezését, s uniformizálhatják polgárait.

Azt gondolom, van mit és van kitől féltennem a mai napon is.

Ami még magyar bennem és körülöttem,

azt szeretném megóvni, míg ezen a Földön élek. Ennek részét képezik azok a széttört álmok, sárba hullt remények, amiket sírba szállt szüleimtől, nagyszüleimtől örökölttem, mint eszményképet.

Nem tudok hát kacagni a békediktátum századik évfordulóján. Még akkor sem, ha ezt a nyertes szomszéd ország nemzeti ünnepévé kívánja nyilvánítani. Az az ő dolguk.

De én magyar vagyok, s nekem fáj trianon. Egyébként meg, ha úgy tennék, mint aki nek öröm a száz évvel ezelőtti országvesztés, még azt gondolnák, hogy így érzem jól magam. S az én kedvemért eltolnák a határt a Tiszaig. Vagy még tovább...

Kucsora István

A Trianoni Békeszerződésben megdöbbentő tények elé állították 1920. január 4-én megérkezett magyar küldöttséget

A bizottság tagjai szinte teljes egészében elfogadták Benes és társai előkészített néprajzi, földrajzi adatait és a határok meghúzását illető sugallatát.

Pedig az adatok tele voltak földrajzi és néprajzi képtelenségekkel és hazugságokkal.

A magyar küldöttség vezetője Apponyi Albert gróf rámutatott a „békeszerződésben” lévő adatok hazug és igazságtalan voltára, de azt senki sem vette figyelembe. A magyar delegáció sajnálattal vette tudomásul, hogy a „trianoni béke nem más, mint rosszul informált és tévútra vezetett bírúk műve, a szomszédok sóvárgásának gyümölcse, összekötve a nagyhatalmak bűnös tudatlanságával.”

Wilson pl. állandóan összetévesztette a szlovákokat a szlovénekkel.

A magyar küldöttség vezetője a fenti tények láttán azt kérte, hogy az ország nemzetiségi területein tartsanak népszavazást, hogy kihez akarnak tartozni. Magyarország-

hoz-e, aki jogosan meg akarja őket tartani, vagy a szomszéd államokhoz, amelyek különböző indoklással magukhoz akarják őket csatolni, mondta Apponyi gróf.

Ezt a kérést is visszautasították. Így nemcsak a nemzetiségi területeket és annak népeit, hanem három és félmillió magyart is elszakítottak területtel együtt az anyaországtól.

Szüleim és nagyszüleim Csallóköz, Gúta (Kolárovo) Szlovákiához kerültek a Trianoni döntés által.

Forrás EMLÉKEZZ! FELVIDÉK 1945-1948 (2006) Szerkesztette: Nemes Andrásné Kiadta: Kecskés László Társaság Komárom 2006.

FORRÁSOK A KELET-KÖZÉPEURÓPAI KISEBBSÉGEK

20. SZÁZADI TÖRTÉNETÉHEZ 3.

NEM VOLT ELÉG TRIANON

1947. július 1-re a Magyar Áttelepítési Kormánybizottság által kiállított okirat szerint, a Benes dekrétumok által elküldött, deportált magyarok gyászos, keserves elszenvetők voltak az anyai és apai nagyszüleim és szüleim.

Azok, akik vállalták magyarságukat, ezért deportálták, vagy kitelepítették őket.

Kiválasztáskor a vagyonosabb paraszt, kereskedő és iparos családokat jelölték meg.

A fiatalok, mint leszármazottak nem felelhetik el a magyarságukért szenvedőket!

Apai nagyszüleimet és az otthon lévő gyermekeket áttelepítették Pitvarosra. A férjzett és megnősült gyerekek Gútán (Kolárovo) maradtak. Teljesen szétszakították a családokat. Sok-sok évig nem láthatták egymást.

Édesapámat Gútáról (Kolárovo) vitték el az orosz fogságba és hazajövetelkor a határon közölték vele, hogy Pitvarosra kell mennie, mert ott élnek a szülei.

Apai nagyapám nem tudta feldolgozni az áttelepítést és az áttelepítést követő évben eltávozott az angyalok országába.

Anyai nagyapám áttelepítéskor 61 éves volt. Gyermekkoromban nem értettem, hogy miért mondja azt, hogy „én még hazamegyek”!

Kérdeztem édesanyámtól, hogy miért mondja nagyapám, hogy hazamegy, hiszen itthon van. Édesanyám azt mondta, hogyha felnőtt leszel, majd megérted. Nem mertek a gyermekeknek semmit sem

mesélni abban az időben az áttelepítésről. Felnőtt koromban hallottam, hogy az áttelepítés után nagyon sokáig nem pakoltak ki a becsomagolt ládákba, mert titokban reménykedtek, hogy még visszamehetnek a szülőföldjükre. Sajnos a mi dédszüleink a Gútai (Kolárovo) temetőben nyugszanak. Nem tudunk virágot vinni a sírjukra csak alkalmanként (ez nagyon szomorú).

„Emlékezz! Hordd hegyé a múltat
de ne csak kiabálj! Tedd a dolgodat!

Türelmes csendben várd a csodát.
Kövek, csontok beszélnek hozzád.
egyszer megérjük
valami nagy csoda folytán
itt „Valahol Európában”
a megkínzottak, becsapottak
nagy igazát.” (Bordács Ilonka: Emlékezz!)

2020. május 20.

Egy érintett családtag Antal János Pálné

Apátfalva és Trianon

A Maros őseinknek még természetesen magyar folyó volt, Magyarországon eredt, Magyarországon ömlött a Tiszába, szőke-ségébe barnás árnyalatokat csempészve. Mára nem gondolunk bele, hogy Romániában ered, Erdélyen keresztülfutva érkezik hozzánk, hogy itt fürdővíz, ivóvíz, mosóvíz, malomkerékajtó, kajakozó, csónakázó, motorcsónakázó, homokkitermelő, gyógyiszapforrás, horgászhely, stb. legyen számunkra. Mi-mai apátfalviak-a folyót úgy ismerjük, mintha csak egy partja lenne. Nagyapám 1912-ben született, dédapám 1886-ban. Nekik a Maros túlsó partja is karnyújtásnyira volt, a vasúti és a közúti hidon is átmehettek, sokaknak földje is volt a túloldalon. Átjártak a(z) (ős)csanádi búcsúra, ahogy a csanádiak és környékebeliek is Apátfalvára. Nekünk a túloldal már Románia. A '70-es évek végén, '80-as évek elején gyerekként sokat járkáltam a töltésen. Akkor még láttam fegyveres határőröket a túloldalon magasodó leszállásokban. Eleinte félttem is tőlük, aztán megszoktam a látványukat. Az ember idővel a jót és a rosszat is megszokja. Így szoktunk hozzá száz év alatt a trianoni becstelenséghez is. Dr. Bodor Antal így kezdi Délmagyarországról szóló 333 oldalas könyvének előszavát:

„Úgy hisszük, hogy rég érzett hiányt fog pótolni e könyvecske, mely a történelmi emlékekben, természeti kincsekben és néprajzi sajátságokban gazdag Délmagyarország múltját, jelen közállapotait s szebb vidé-

keit kívánja a nagyközönséggel vázlatosan megismertetni.”.

Joggal gondolhatja most bárki, hogy elsősorban Csongrád megyéről szól a könyv, és terjedelme miatt nyilván Apátfalváról is részletes leírást találhat benne. Nos, nem így van. A könyvben egyetlen szó sincs Apátfalváról. Pontosabban egyszer kerül mellékesen említésre az „Apátfalva-Nagyszentmiklós” vasútvonal miatt. Ami viszont még érdekesebb, hogy Szeged is csak néhányszor, akkor is szinte csak Temesvárral kapcsolatban jön szóba. Akkor mégis miről szól a könyv?–vetődhet fel a kérdés. Ahogy írtam, Délmagyarországról. Egy másik Délmagyarországról. A trianon előtti Délmagyarországról. A könyv ugyanis 1907-ben jelent meg Temesváron, teljes címe: „*Temesvár és Délmagyarország múltja, jelen közállapotai és turisztikai leírása–az Alduna uti kalauzával*”. Az előszó után a könyv lényegi részének első mondatai mindent megmagyaráznak: „*Délmagyarország határai északon a Maros, nyugaton a Tisza, délen a Duna folyó, kelet felől pedig az Erdélyi havasokkal összefüggő Godjan-Szarko és Pojana-Ruszkai hegyláncok*”. A Maros tehát 1920-ig Délmagyarország északi határa volt, utána egyik napról a másikra a déli határa lett, ráadásul az is csak egy nyúlfarknyi hossz, mert (a wikipédia adatai szerint) a folyó jelenlegi teljes hossza 749 km, aminek csupán elenyésző töredéke, 48 km a magyarországi szakasz. Így került tehát Apátfalva az

ország kellős közepéről egyetlen trianoni tollvonással az ország legszélsőre. A Maros, amely számtalanszor tört a falura árvizeivel, kiszámíthatatlan sodrásával, veszélyes örvényeivel időről-időre emberéleteket követelt, nem kímélve asszonyokat, gyerekeket sem, a legnagyobb magyar katasztrófa, a trianoni vész idején megőrizte Apátfalvát Magyarország, Magyarországot Apátfalva számára.

Bartók Béla 1881-ben született Magyarországon. Délmagyarországon. Pontosabban a másik Délmagyarországon. Egészen pontosan Apátfalva mellett, Nagyszentmiklóson. 1906-ban kezdett el hivatásszerűen népdalokat gyűjteni, a legelső között Apátfalván is. Legalább 26 népdalunk megőrkítését köszönhetjük neki. Ez év szeptember 4-én írta a szolnoki vasútállomáson, a csatlakozásra várva: „*Jövök Szentes felől, olyan tempójú vicinálison, melynél lassúbb legfeljebb a portugál villámvonat. Megjártam Szögede, Horgos, Szentes, Apátfalva és Nagyszentmiklós határait*”. Az első világháború megnehezítette, a trianoni határok pedig végleg ellehetetlenítették az addigi intenzív falujárásokkal megvalósított gyűjtőmunkája folytatását, így szerencsésnek érezhetjük magunkat, hogy a szomszédban született, és ezért az első közt keresett fel minket (bár ekkor már nem szülővárosában élt, de rendszeresen járt „haza”, minden bizonnyal legtöbbször vonattal, Apátfalván keresztül). Nagyszentmiklós kb. ugyanolyan távol-

ságra van Apátfalvától, mint Makó. Trianon előtt vasúton nem volt különbség az Apátfalváról Makóra vagy Nagyszentmiklósról utazás között. Ma csaknem minden apátfalvi jár időnként vagy rendszeresen Makóra, dolgozni, iskolába, bevásárolni, piacra, szórakozni, átutazóban, stb. Tegye fel a kezét, aki rendszeresen jár Nagyszentmiklósról! Senki? Időnként? 1-2? Aki volt már egyáltalán? Néhány. Gondoljunk bele, hogy mi lenne, ha holnaptól nem járhatnánk Makóra (Szegedre, Vásárhelyre). Semmilyen okból, semmilyen céllal. Egyáltalán. Nos, ezt jelenti trianon. Ezt is.

Sajnos sokan semmit sem tudnak trianonról. Akik tudnak valamit, azok többsége is nagyjából csak annyit, hogy az ország területének és lakosságának kétharmadát veszítettük el akkor. Pedig ennél jóval többről van szó. A trianon előtti Magyarország területén ezer évnyi szerves fejlődés során alakultak ki a települések, útvonalak, gazdasági-, természeti- és társadalmi egységek. Az egymáshoz ezer szállal kötődő kisebb-nagyobb sejteket vágta el egymástól az átrajzolt határ. Ez az új határ mindkét oldalán tragikus visszaeséshez vezetett az élet számos területén.

A Városok Lapja 1941. április 15-i számában egy Makó történetéről szóló cikkben így írnak erről (Makó mellett Szegedet is megemlítve):

„1920-ban hazánk területébe belehasított a trianoni határ. Ez a határ városunk tulajdonképeni területét nem csorbította, csak érinti, mint közös határ a Fehérháznál, a Maros közepén 80 öl hosszon. Azt a határt azonban, ameddig városunk élete kihatolt, kisugárzott, a Bánát északi részét annál inkább megcsonkította. A trianoni határ kínai falként zárja el tőlünk az északotrontali területeket s visszazorít bennünket szűk közigazgatási határaink közé. Általános, az országunk és világrészünk határain is túlmenő gazdasági válságon felül városunk igen súlyos anyagi helyzetének és fejlődése lassúságának ez a legfőbb oka. (...) Szeged város életét a föld és terményein túl más megélhetési források is táplálják. Ezek a források azonban a trianoni határ meghúzása óta apadóban vannak. Szegednek is, Makónak is azóta súlyos a helyzete, ami-

HISZEK·EGY·ISTENBEN
HISZEK·EGY·HAZÁBAN
HISZEK·EGY·ISTENI·ÖRÖK·IGAZSÁGBAN
HISZEK·MAGYARORSZÁG·FELTÁMADÁSÁBAN
AMEN.

óta határvárosok. 1920 előtt Makó városa állandóan fejlődött, azóta azonban helyzete súlyosbodott. Elvesztette vidékét. (...) A trianoni határ közelségének bénító hatása szinte legyőzhetetlen.”

Ugyanerről tanúskodik a Kis Újság 1927. március 20-i számában „Ármentesítik Kiszombor környékét három milliárd költséggel” alcímmel megjelent cikk első bekezdése is:

„Az országnak új határait amit olyan szűk marokkal mértek ki és olyan önkényesen vágtak bele hegyekbe, vizekbe, rónákba, falu közepére, hidak lábai közé, sok hosszú esztendőn keresztül fogja még éreztetni a következményeit. Emberi sorsokban és egész városoknak, vidékeknek a sorsában

okozott fölbecsülhetetlen károkat a trianoni határ. Így járt Kiszombor vidéke is. Ennek a környéknek a vadveizeit emberemlékezet óta az Aranka nevezetű folyó egyik melléke vezet el Pádéig és onnan gözszivattyú emelte át a felszaporodott vizeket a Tiszába. Az új országhatár ezt a csatornát egyszerűen elvágta. Az egyik része román területre jutott és a románoknak első dolguk volt, hogy gátat vertek a csatornába. Így azután Kiszombor környéke tökéletesen martaléka lett a vadvizeknek. A csatorna elzárását követő első esztendőben valóságos tenger lett a sok búzatermő föld. 2500 hold feküdt víz alatt. Elposványosodtak a búzatermő táblák. A földtulajdonosok mindent megtettek, hogy az egész csatornát üzembe helyezzék,

de hiába volt a kérés, a kilincselés. A csatornát elzáró gát ottmaradt lecövekelve, mert minden emberi érzésnél nagyobb hatalom építette azt oda. Akik azt a gátat csinálták, nem is igen kívánják, hogy a széles táblák búzáat teremjenek a magyar oldalon.”

A Pesti Napló 1925. július 28-i számában közlik:

„Megosztották Apátfalva vagyonát. A csanádmezei Apátfalva községet tudvalevően kettészelte a trianoni határvonal. A békeszerződés értelmében a község vagyonát meg kellett osztani Magyarország és Románia között. Az ezzel a megbízással kiküldött

magyar-román vegyesbizottság most fejezte be a községi vagyon megosztására vonatkozó tárgyalásokat. (...) A bizottság most tovább folytatja működését és a legközelebbi napokban dönt az ugyancsak kettészakított Kevermes, Nagyiratos, Nagyvarjas, Kürtös, Battonya és Nagyszentmiklós vagyonáról.”

A 8 Órai Újság 1933. december 24-i száma „Trianon legsúlyosabb sebesültjei” címmel hoz egy cikket, amely a következő felütéssel indul:

„A trianoni békekötés az ősi Csanád vármegyén is súlyos sebeket ejtett. Tizenhatezer főnyi lakosság és 50.000 hold föld került

román impérium alá. Szent Gellért vármegyéje pedig, amely addig az ország szívében feküdt, határvármegyévé lett s székhelyétől, Makótól mindössze 5 kilométernyire húzódik a trianoni határ.”

A Szegedi Új Nemzedék 1925. augusztus 14-én ír egy olyan témáról, ami már nem az országokat, megyéket, településeket érinti, hanem közvetlenül a lakosságot:

„Az oláhországi jelzálogtartozások–Az adósok jól teszik, ha addig szabadulnak a tartozásuktól, míg az oláh állam kezébe nem veszi az adósságok behajtását

Ismeretes, hogy a magyar-oláh határvidéken a határszéli lakosságnak mindkét oldalon anyagi követeléseik vannak egymással. Ezek a követelések és tartozások még a trianoni béke előtti időkből származnak, s egyrészt köztartozás, másrészt magántartozás (jelzálog, váltó, stb.) és követelés (takarékbetét, jelzálogkövetelés, stb.) jellegével bírnak. A kölcsönös követelések és tartozások rendezése ügyében Magyarország és az oláh kormány között diplomáciai egyezmény kötött (...) egyrészt Kiszombor, Apátfalva, Magyarcsanád, Csanádpalota, Köveg, Battonya, Kunágota, Elek, másrészt az oláh megszállás alatt levő Nagyszentmiklós, Nagylak, Sajtény, Kürtös, Ottlaka, stb. községek lakossága érdekelt ezekben a tartozás-követelésekben.”

Hogy mennyire sokféle problémát okozott a trianoni diktátum, arra példa a Katolikus Szemle 1940-es 1. számában Biró Béla tollából megjelent tanulmány is, amely Csanád megyei régészeti feltárásokról szól:

„(...) Ami különösen becessé teszi a kiszombori árpádkori körkapolnát és freskóit, az, hogy az egyébként is gyérszámú árpádkori emlékeink sorát olyan vidéken gyarapítja, amelyen eddig egyetlen számottevő műemlékről sincs tudomásunk: a Tisza-Maros szögében. (...) Szinte érthetetlen, hogy mindeddig alig folyt számottevő kutatómunka itt, a csanádi püspökség egykori székhelyének környékén, ahol egymást érték a virágzó községek (...) Kiszombortól alig néhány kilométerre van egy római castrum helyén őcsanád, az egykori Marosvár, ahol már Szent István idejében görög kolostor állt, Szent Gellért maga telepítette oda a bencéseket. Őcsanád mai temploma

alatt egy XIII. századi (a kiszomborival egykorú) egyhajós templom nyomai láthatók, közepén ugyanabból a korból származó mélyített keresztelő kápolnával, amelybe egy csatornán át a Maros vizét vezették, mivel ebben az időben élővízzel kereszteltek. A Maros mellett fekszik Egres is, ma román község, egykori cisztercita apátságát még III. Béla alapította 1179-ben. A kolostort a tatárjárás alatt feldúlták, majd újra felvirágzott s csak a török időkben pusztult el teljesen. Néhány töredéke az ottani erdőmester kertjében küzd az enyészettel... Aracs is (Torontál megye) ehhez a vidékhez tartozik, árpádkori bencés templomának szép faragott kövei a szerbszentpéteri uradalom udvarában hányódnak, ha még megvannak... Innen került elő a Nemzeti Múzeumban őrzött úgynevezett aracsi emlékkő is, amelynek domborműve két stólás keresztény papot ábrázol s mint ilyen, becses emléke a X-XI. századi kereszténységnek. Az Árpádok korában Oroszlámoson is virágzó bencés apátság volt, de kutató munka ott még egyáltalában nem folyt – pedig valószínűleg értékes eredményekkel jártak volna az ottani ásatások. Nagyszentmiklós, amelyet az «Attila kincse» néven ismert ó-bolgár kincslet tett híressé, szintén hálál talaja lenne a kutatásoknak–katolikus templomának kriptája igen régi eredetre mutat. Ehhez a vidékhez tartozik Szeged is, a nemrég szabaddá tett Szent Demeter-torony értékes emléke az Árpádok korából. (...) Makó későbbi település, mint Kiszombor. Másfél századosnál régibb emléke egyáltalában nincs, de a Makó határában levő kopáncsi templom-rom (amelyet újabban restauráltak) árpádkori eredete igen valószínű. Apátfalva Őcsanáddal szemben fekszik a Maros partján, neve mindenesetre arra utal, hogy valamikor apátsági székhely volt. (...) A Bökény-pusztai ásatások (Apátfalva mellett) értékes népvándorláskori emlékeket hoztak felszínre. (...) E vázlatos felsorolás, amely korántsem teljes, kétségtelenné teszi azt, hogy a Maros melléke az Árpádok idejében fontos kultúrvidék volt. (...) A világháború előtt, amikor Magyarország más vidékeinek: a Felvidéknek és a Dunántúlnak úgyszólván legkisebb emlékeit is felkutatták és feldolgozták, az Alföld mostohagyermek

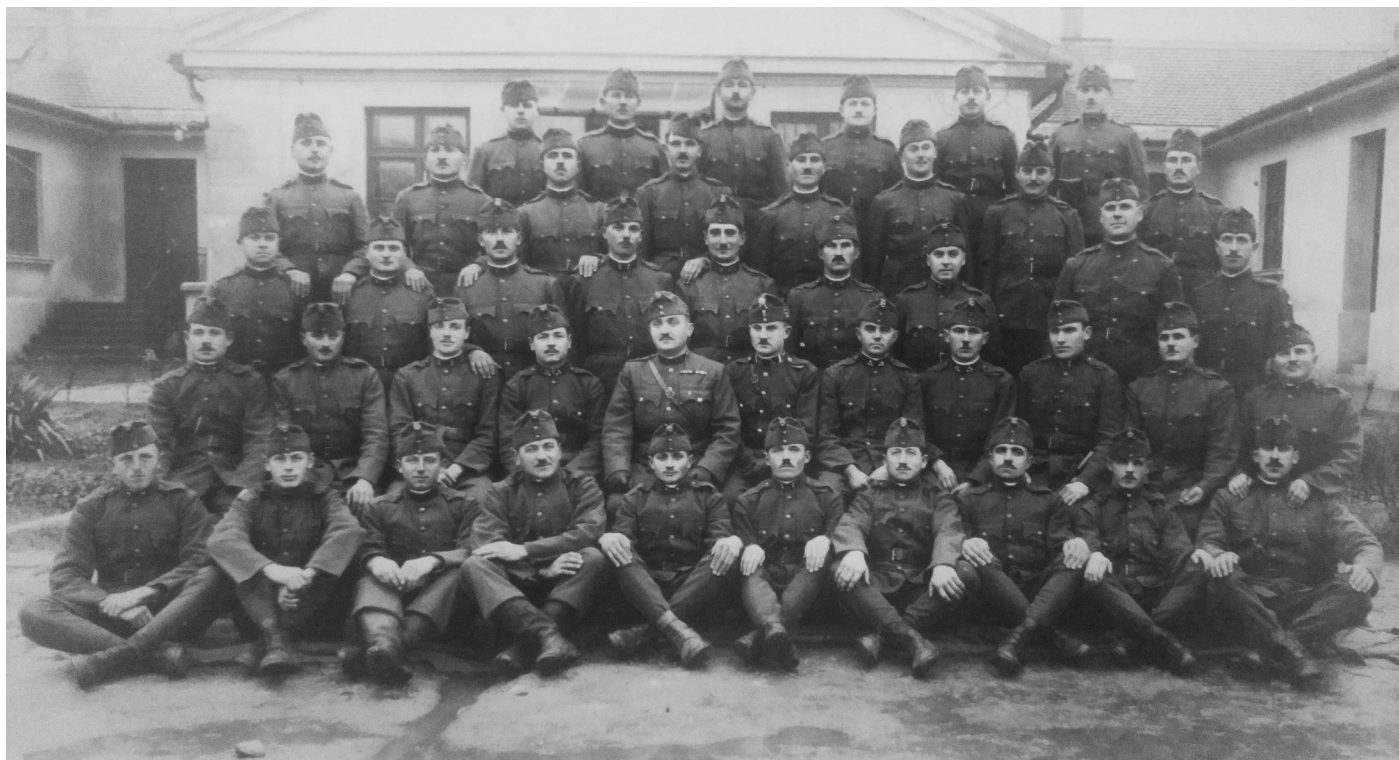
volt a művészettörténeti és régészeti kutatásoknak. Ma, amikor az érdeklődés kezd erre a vidékre fordulni, külső akadályok lehetlenné teszik a kutatást: a Maros országhatár lett, a községek részben román, részben jugoszláv megszállás alatt vannak. (...) A kutatóra azonban sok munka vár addig is, amíg széthullanak a trianoni határok.” Álljon itt egy példa trianon rombolásának legszemélyesebb, emberi vonatkozására is, a Nemzeti Újság 1926. március 30-i számában megjelent gyászír alapján: „Ponyiczky Elek dr., Apátfalva község 25 év óta működő orvosa meghalt. Nagy részvét mellett kísérték örök nyugalóhelyére. Testvérei, akik a trianoni határon túl laknak, nem vehettek részt a végtisztességen, mert a románok nem engedték át őket a határon, amely közvetlen a falu alatt vonul el.”

Végül egy rövid hír a Szegedi Friss Újság 1922. november 24-i számából:

„Makó és Apátfalva között kicövekelik a határt. Szomorú aktus készülődik Makón, vegyes bizottság rövidesen megkezdi Makó és Apátfalva közt a magyar-román trianoni határ kicövekelését. A kicövekelésnek ugyan nincs nagy értelme, hisz ott a Maros. A trianoni cövek pedig csak jelkép, a szomorú béke jelképe, amelyre épp úgy vár a múzeum, mint arra az okmányra, amely Trianonban készült. Jön a tavasz, a napsugár, olvad az antant s vele az a bilincs, amely béklyóba verte az ezeréves hazát.”

A múzeum 100 éve hiába várja a tavaszt. Tél van. Nagy magyar tél – ahogy Reményik Sándor írta.

Langó Róbert

A Magyarcsanádi laktanya katonái.

Vígh Antalné született Langó Margit vissza- emlékezése

**Apátfalva, Széchenyi u. 84. alatti lakos.
Születési idő: 1943. június 25.**

Édesapja, Langó K. István Apátfalván született. Szülei korán meghaltak és nagynénje nevelte fel Csanádpalotán. Édesanyja szülei Facsádon éltek (Temesvár és Déva között félúton). A családfő 1916-ban úgy döntött, hogy el kell hagyni szeretet otthonukat, míg szabad akaratukból tudnak mozdulni. Hátrahagyva az erdőségben kisebb kastélyukat, a termőföldet, ingóságokat, egyebeket, felkerekedtek a nagy útra, ami több napig tartott. Szekérre pakoltak, amit tudtak, hat kicsi gyerekkel együtt. A nagyobbak, a 10-13 éves fiúk pedig gyalog jöttek és hajtották a lábas jószágokat (szarvasmarhákat). Útközben az étkezést a tehének tejével oldották meg.

Csanádpalotán telepedtek le, ott béreltek először tanyát. Nagy szegénységben kezdték újra az életet a sok kicsi gyerekkel. Majd Langó Margit mint unoka visszatért az édesapja szülőfalujába Vígh Antal feleségeként.

Az én trianonom

Mi az a személyes amit 100 évvel mondhatunk e tragikus esemény után? Dédszüleim korosztálya volt az, aki felnőtt fejjel érte meg ezt a csapást. Nagyszüleim már belenőttek a csonkított hazába, vagy azon kívülre, de náluk még biztosan napi téma volt. Szüleink kellően el voltak foglalva a kommunizmus építésével, míg mi már nem ismerjük azt a korosztályt sem, akik ezt átélték. Apám szülei a Maros egyik, anyám szülei a másik, román oldalán éltek életüket. Anyu rokonsága Őcsanádán a valamikori vármegyeközpontban lakott. A soknemzetiségű faluba tanyáról költöztek be, miután a szecsői határban álló házuk kétszer is az árvíz áldozata lett. Persze a kolhozosítás (megfelelője a magyar termelészövetkezetnek) is ebbe az irányba terelte az embereket. A tanyát anyai dédapám, Kádár István építette, mivel az első világháborús repesz sérülése folytán a határba nem tudott járni gazdálkodni. Nyitott gondolkodású ember volt, akárcsak lánya, Kádár Mária. Sokat hallgatták a Szabad Európa rádiót és még a Tolnai lapot is járatták az anyaországból. Anyai nagyapám Varga P. Pál Békéscsabára járt iskolába, amikor a határ még átjárható volt (így került el a román részről a második világháborús katonai behívást). Mivel nagyszüleimnek a magyarországi oldalon is volt földjük, egy ideig kettős birtokosként megvolt a lehetőségük az átjárásra és a gazdálkodásra. Ez azonban a „béke”szerződés után pár évig élt, mígnem a Maros partján a a hadsereg őrtornyokat épített és az átjárás végleg megszűnt. Még a folyópartra is tilos volt a lejárás! Így a két szomszédos faluban, Apátfalván és Őcsanádán lakó rokonok, barátok és ismerősök el lettek vágva egymástól. Anyu idővel hazakerült, amikor apuval összeházasodtak. Új élete elkezdéséhez a régiről szinte teljesen le kellett mondania, mert a határátkelés nagyon körülményes volt. A szüleim házasságkötése után anyunak a kishatárátlépő engedély lejártá miatt azonnal vissza kellett mennie Romániába, és közel egy év után jöhetett újra. Hát ilyen és hasonló nehézségeket szült a határon átnyúló házasságkötés. Gyerekként nekem is volt benne részem, a végtelennek tűnő utazás, ami légvonalban csak pár kilométer lett volna a régi hídon. Akkor azt fél nap alatt, Aradon keresztül tudtuk megtenni. A határon mindig „kedvesek” voltak a magyarokkal, főleg a vámos nők, akik fontosságuk tudatában bármikor kipakoltatták az egész autó tartalmát. Miután megérkeztünk a rokonokhoz, próbáltam elütni az időt valahogy. Ha unokatestvéreim nem voltak éppen elérhetőek, megpróbáltam egy-két játszótársat keresni, de csupán román és német gyerekeket találtam a szomszédban (ekkorra a határ menti magyarság kisebbségbe került otthonában a regáti és beszarábiai román betelepítés miatt). Mamával nehéz volt a beszélgetés fonálát felvennem, mert nagyon ritkán találkoztunk. Az ottani rokonokra csak részben emlékszem. Azóta mindenkin eltelte az idő. Mama elment, nagybátyám megöregedett, unokatestvéreimről pedig szót sem hallok. Eltávolodtunk. Az ő gyerekeik már románul beszélnek, mert a vegyes házasság miatt kevés volt otthon a magyar szó. A családok új generációi egyébként is távolodnak egymástól, de a közös élmények hiánya elérte azt, hogy nem alakult ki közöttünk erős kötelék. Hát ennyit jelent 100 év egy szétválasztott család életében. Négy emberöltő az odaát szorványban maradtak életében azt jelentheti, hogy kihalt az anyanyelv, szokásaik, vallásuk, magyarságtudatuk helyét idegen veszi át.

Az ősök sírjai bezárulnak, az összetartozás parazsa kialszik. Már a legfontosabb ünnepeken sem gyűlnek össze a családok. Egyedül talán a temetés az, ami kötelezi az embert, oda menni kell! Az én történetem csepp a tengerben. Megannyi kötelék szálait kezdte ki az idő. Manapság ebben az elidegenedett világban az is szép, ha a közvetlen véreinkkel tartjuk a kapcsolatot, szeretetből.

Szalamia János

Gondolatok a határon túlról

Alig egy karnyújtásnyira élünk egymástól, Apátfalva és Temesvár közti távolság nem kérdés, mégis egy országhatár hasít bele sorokba, családokba, fájdalmas barázdát vágva a szép Dél-Alföld termékeny földjébe.

Temesvár, az egykori királyi város, a dicső Hunyadiak fő hadiszállása, vitéz Kinizsi Pál hőstetteinek színhelye, ahol Bem tábornok őrnaggyá léptette Petőfit, ahol falba rekedt ágyúgolyó és ismeretlen magyar vitézek sírfeliratai mesélnek, ahol Koós Károly és Klapka György született, ahol Bolyai János közzétette „*a semmiből egy új világot teremtettem*”, mára szállóigévé vált mondatát, ahol impozáns épületek, köztéri szobrok és emlékjelek őrzik a magyar emlékezetet.

Ezt a csodálatos várost is, mint megannyi másikat, egy évszázada szakították el kegyetlenül az édesanyjától. A szép magyar múlt és a globalizált jelen összefonódásában közel tizenötezer magyar él, szétszórta a nagyvárosi forgatagban, mint kirajzó bóbíták a májusi szélben. Igyekszünk összekapkodni, begyűjteni mindent, mi menthető, a kultúránkat, a népi hagyományainkat, édes anyanyelvünket, önmagunkat. Hiszen mik vagyunk mi itt? A romának hazátlan, az erdélyinek szórványbéli, az anyaországának határon túli. Ezt a keresztet viseli a bánási magyar, olykor konokul ellenáll, de leggyakrabban meghajol, átvedlik olyanná, mint ami-

lyennek könnyebb lenni. Így fogyunk, lassan, mint a gyapjúsál, mely idegen testet melegít, ha megfonják. Fogynak a magyar nevek az anyakönyvi hivatalban, a magyarul kimondott boldog ige nek az oltár előtt, a magyar gyermekek az iskolapadban, így, szép lassan. Bezárták több iskolánkat, önkényesen uralják a Magyar Házunkat, ma pedig arról döntöttek honatyáink, hogy beletipornak a gyásznapiunkba is.

De nem, nem a siránkozás helye ez. Hanem a hité, az állhatatosságé, a munkálkodásé kis magyar közösségünkért. Eltökélt szándékkal és kitartással építünk városunkban bölcsődét, óvodát, templomot, kollégiumot, újítjuk az iskoláinkat, visszatánítjuk az elfeledett néphagyományt, a gyermekeinknek, a jövőnkért. Hatalmas összefogás példája az, amint a helyi magyar intézmények, történelmi egyházak, színház, sajtó, a civil társadalom a magyar közösség megmaradásáért harcol, minden lehetséges eszközzel. Ebben a mindennapos küzdelemben kapaszkodunk Beléd, édes Anyaország, a segítő kézzért, az erkölcsi és jogi támogatásért. Hiszen ahol egy maroknyi református közösség országos forradalmat indított el, ahol futótűzként gyűltek az aláírások az elmúlt hetekben a székely testvérekért, ott megtorpanni nem szabad.

A Nemzeti Összetartozás Napja arra int, hogy ne a múlt, hanem a jövő felé tekintve, nem elhagyatottan, hanem egy erős nemzetként merítsünk hitet, erőt az öntudatos és felelősségteljes magyar összefogás megvalósulásáért. Hogy bizalommal mondjuk: vagyunk és leszünk!

Ezért innen, alig egy karnyújtásnyi távolságra Apátfalvától, egy átkozott országhatár túlsó oldaláról, Szent István példáját követve egy évezred múltán is, így fohászkodunk a Szűzanyához: Boldogasszony, Anyánk, régi nagy Pátrónánk, nagy ínségben lévén, így szólít meg hazánk: Magyarországról, édes hazánkról, ne felejtkezzél el szegény magyarokról.

Pál Krisztina, a temesvári Eszterlánc
Kulturális Egyesület munkatársa

Apátfalva Község Önkormányzatának ingyenes információs lapja

Kiadja: Apátfalva Község Önkormányzat

Felelős szerkesztő: dr. Szénási Hanna jegyző

Szerkesztőség: 6931 Apátfalva, Templom u. 69.

Email: apatfalva.polg@vnet.hu, Telefon: (62) 520-040

Lapzártá: minden hónap 3-án

Készült: 1300 példányban

Megjelenik: havonta egy alkalommal

Nyomda: Norma Nyomda

ISSN 2060-8039

Tisztelettel köszönjük a nyilatkozóknak, cikkíróknak, hogy fájó emlékeiket elővették, idejüket, energiájukat áldozták, hogy történetüket, gondolataikat papírra vették! Reméljük-e sorok az elkövetkező nemzedékek okulására szolgálnak majd!

A kiadvány Czigeldrom-Koromné Pánczél Ilona, Szalamia János és a Bökény Népe Egyesület munkája, a kiadó Apátfalva Község Önkormányzata.